

عوامل مؤثر در بهبود یادگیری دانشجویان از دید استادان دروس غیربالینی رشته پزشکی عمومی دانشکده پزشکی بندرعباس

دکتر سیدحمید موسوی^۱ رفعت جوادی^۲

^۱ استادیار گروه داخلی، ^۲ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

مجله پزشکی هرمزگان سال پانزدهم شماره دوم تابستان ۹۰ صفحات ۱۲۷-۱۲۲

چکیده

مقدمه: مدرس یا استاد، وسیله‌ای است که بر نامه تحصیلی توسط او به اجرا در می‌آید و در حصول به هدفهای تعلیم و تربیت بطور مستقیم عمل می‌کند. بنابراین می‌توان بیان کرد که میزان سهم و نقش او در یادگیری، فعالیت ذهنی، تحولات رفتاری، شخصیتی و نگرشی دانشجویان، بیش از هر عمل دیگری است. این پژوهش با هدف شناخت عوامل مؤثر بر بهبود یادگیری از دید استادان انجام شده است.

روش کار: این پژوهش، یک مطالعه توصیفی از نوع پیمایشی است که در آن تمامی جامعه پژوهش شامل ۲۳ نفر استاد مورد پرسش قرار گرفتند. گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته که مشتمل بر ۳۰ سؤال در سه بعد روش تدریس، علمی - سواد و شخصیتی - رفتاری می‌باشد، انجام گردید. داده‌های تحقیق پس از گردآوری با استفاده از روشهای آمار توصیفی و محاسبه ضریب همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج: مطابق یافته‌های این پژوهش، بعد روش تدریس، بعد شخصیتی - رفتاری و بعد علمی - سواد به ترتیب با میانگین امتیازهای ۳۰/۵۷، ۱۴ و ۱۳/۲۸ در اولویتهای اول تا سوم قرار گرفتند. در بعد روش تدریس توجه به خلاقیت و نوآوری (۱۰۰٪)، مشخص شدن محتوا و اهداف درس در ابتدای هر جلسه (۹۷٪)، اهمیت به روش تدریس و تناسب آن با محتوای درس (۹۵٪)، استفاده بهینه از وقت کلاس با توجه به حجم مطلب (۹۵/۲٪)، رعایت انسجام مفاهیم درس (۹۵/۲۸٪)، در بعد علمی - سواد، آموزش را بر اساس تسلط بر مفاهیم روز هدایت کند (۱۰۰٪)، استاد در مورد درس مربوطه آگاهی و علم کافی داشته باشد (۱۰۰٪)، مراجع و منابع تخصصی را به دانشجویان معرفی نماید (۹۵/۳٪)، در بعد شخصیتی - رفتاری، احترام گذاشتن به دانشجو (۹۵/۲٪) در حد زیاد تا خیلی زیاد از عوامل مؤثر بر یادگیری دانشجویان بودند.

نتیجه‌گیری: با توجه به اهمیت دیدگاه استادان و تأثیرگذاری آن بر فرآیند یادگیری دانشجویان، شناخت و اعمال نظرات آنها در این فرآیند گامی مؤثر خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: یادگیری - دانشجویان - دانشکده پزشکی

نویسنده مسئول:

رفعت جوادی

معاونت آموزشی دانشگاه علوم

پزشکی هرمزگان

بندرعباس - ایران

تلفن: +۹۸ ۷۱ ۳۴۶۹۹۳

پست الکترونیکی:

Rafa_1317@yahoo.com

دریافت مقاله: ۹۰/۱/۱۰ اصلاح نهایی: ۹۰/۲/۱۰ پذیرش مقاله: ۹۰/۳/۷

مقدمه:

طبقه‌بندی است. ولی یکی از عمده‌ترین وظایف او، تدریس و آموزش دانشجویان است که کیفیت آن در ارتقاء انگیزه، نشاط، نوآوری و افزایش کارایی استاد و دانشجو تأثیر به‌سزایی دارد (۱). از آنجا که هدف اصلی آموزش توسط استادان، ایجاد یادگیری در دانشجویان می‌باشد. بنابراین باید سعی کرد ملاکهای بهتری برای

دو رکن اصلی و گرانبها در دانشگاهها، مدرسین و دانشجویان هستند. وظایف متصور برای یک مدرس دانشگاه علوم پزشکی در هفت بخش شامل آموزش، مراقبت از بیماران، مدیریت، فعالیتهای تخصصی در خارج از دانشگاه، توسعه فردی و فعالیتهای مدنی قابل

آسان‌تر است. به همین سان، تمرین دادن از فهماندن منظور تمرین، کم‌رخت‌تر است (۶).

بنابراین یافتن عواملی که در محیط دانشگاهی منجر به یادگیری بهتر می‌شود، ضروری به نظر می‌رسد و پی بردن به این عوامل از منظر کسانی که متولی یاددهی هستند، شایسته خواهد بود.

روش کار:

این پژوهش با توجه به اهداف و مقوله‌هایی که در بردارد، از نوع توصیفی - پیمایشی نمونه آماری، اساتید غیربالیبی دانشکده پزشکی بندرعباس به تعداد ۲۳ نفر می‌باشند که تعداد آنها با جامعه آماری برابر است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته شامل ۳۰ سؤال و ناظر بر سه بعد (روش تدریس، بعد علمی - سواد و بعد شخصیتی - رفتاری) استفاده گردید. گویه‌های پرسشنامه‌ها از طریق مطالعه کتابها، مقالات و پایان‌نامه‌های مرتبط و دریافت نظرات اساتید تدوین گردید. برای اطمینان از روایی محتوایی پرسشنامه از نظرات استادان، بهره گرفته شد و به منظور تعیین پایایی ابزاری گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ها بین ۱۰ نفر از استادان توزیع، سپس جمع‌آوری و پس از ۲۰ روز دوباره پرسشنامه‌ها در میان همان افراد توزیع و پس از تکمیل مجدداً جمع‌آوری شد و با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ، پایایی محاسبه و برابر ۰/۹۰/۶ بدست آمد.

با استفاده از آزمونهای آمار توصیفی، فراوانی و درصد هر یک از متغیرهای مورد سؤال محاسبه گردید. همچنین با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون، رابطه میان ابعاد روش تدریس، علمی - سواد و شخصیتی - رفتاری مورد سنجش قرار گرفت.

نتایج:

از تعداد ۲۳ نفر مورد مطالعه، ۹ نفر معادل ۴۲/۹٪ مرد و ۱۲ نفر معادل ۵۷/۱٪ زن بوده‌اند.

بر اساس نتایج بدست آمده، در بعد روش تدریس، اهمیت به روش تدریس و تناسب آن با محتوای درس، مشخص نمودن اهداف و محتوای درس، توجه به خلاقیت و نوآوری در روش تدریس در درجه اول اهمیت و رعایت انسجام مفاهیم

سنجش یادگیری دانشجویان فرآهم آورد و این روش را کامل‌تر کرد (۲). مدرس یا استاد، وسیله‌ای است که برنامه تحصیلی توسط او به اجرا در می‌آید و در حصول به هدفهای تعلیم و تربیت بطور مستقیم عمل می‌کند (۳). بنابراین می‌توان بیان کرد که میزان سهم و نقش او در یادگیری، فعالیت ذهنی، تحولات رفتاری، شخصیتی و نگرشی دانشجویان، بیش از هر عمل دیگری است. بدون تردید، جهت‌گیری فزاینده به آموزش و یادگیری مادام‌العمر، دو عامل مهم در رقابت جهانی بین ملتهاست. این امر موجب افزایش هزینه‌های آموزشی شده و نیز توجه فزاینده‌ای را به پیامدها و نتایج آن جلب کرده است. سیاستمداران و مدیران به خوبی تشخیص داده‌اند که فقط برای تدریس هزینه می‌کنند در حالی که آنچه واقعاً باید برای آن هزینه کنند، یادگیری است و هیچ رابطه ساده و خودکاری بین این دو وجود ندارد. بنابراین مسئله اساسی این است که بدانیم یادگیری چیست، چگونه اتفاق می‌افتد، چگونه بهبود می‌یابد و چرا تدریس همواره به یادگیری منجر نمی‌شود؟ (۴).

در مورد مفاهیم یادگیری، کمبل یادگیری را بصورت تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه که در نتیجه تمرین تقویت شده رخ می‌دهد، تعریف کرده است. تغییر در رفتار به این معنی که نتایج یادگیری همواره باید قابل انتقال به رفتار مشاهده‌پذیر باشند و یادگیرنده پس از یادگیری، قادر به انجام کاری خواهد بود که پیش از یادگیری نمی‌توانست آن را انجام دهد (۵). هنگامی که درس می‌دهیم، فعالیت‌هایی مانند صحبت کردن، نوشتن روی تخته سیاه، نمودار رسم کردن، نمایش دادن درس و تمرین دادن از مدرس سر می‌زند. وقتی چیزی را یاد می‌دهد نه تنها مدرس دست به فعالیت‌هایی می‌زند بلکه دانشجویان را نیز به اجرای فعالیت‌هایی ترغیب می‌کند. یاد دادن ترغیب دیگران به توجه، ایجاد علاقه و سرانجام استدلال کردن است. کوششی که برای درس دادن بکار می‌رود، کمتر از یاد دادن است. چنانکه صحبت کردن با مردم از علاقه‌مند کردن آنان به موضوع مورد بحث

بحث و نتیجه‌گیری:

منابع موجود نشان می‌دهند که آموزش بطور کلی تحت تأثیر پنج عامل فراگیر، آموزش‌گر، برنامه، تجهیزات و محیط آموزشی است، هر یک از عوامل مذکور دارای ویژگی‌هایی هستند که می‌توانند در پیشرفت تحصیلی و یادگیری دانشجویان تأثیرات متفاوتی داشته باشند (۷). توجه به نظرات فراگیران و فرآیندگان در فرآیند آموزش در جهت شناسایی عوامل مؤثر در ارتقاء سلامت کیفی آموزش نقش کلیدی دارد (۸).

در این پژوهش نیز عوامل مؤثر بر بهبود یادگیری و پیشرفت تحصیلی از دیدگاه استادان مورد بررسی قرار گرفته است که یافته‌های بدست آمده نشان می‌دهند بیش از ۹۰٪ استادان، مهارت‌های روش تدریس، مشخص بودن اهداف درس در ابتدای هر جلسه، استفاده بهینه از وقت، آگاهی و علم استاد، تسلط او بر مفاهیم روز، معرفی مراجع و منابع تخصصی به دانشجویان و احترام به دانشجو را در حد زیاد تا خیلی زیاد بر بهبود یادگیری دانشجویان مؤثر می‌دانند. در حالی که بر اساس نتایج پژوهش صفدری ده چشمه (۹)، اساتید بر حیطه محتوای آموزشی تأکید بیشتری داشته‌اند. شریفیان (۱۰) در نتایج تحقیق نشان داد که استادان علاوه بر تأکیدشان بر مسائل آموزشی، به تأثیر مسائل عاطفی دانشجویان بر یادگیری نیز امتیاز بالایی داده‌اند که با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد. بر اساس یافته‌های دوبین و تاوگیا، قرار دادن دانشجویان در معرض انواع روشهای تدریس، تفاوت قابل ملاحظه‌ای را در میزان یادگیری به وجود نمی‌آورد.

سایگل نیز در گزارش نهایی تحقیق خود آورده است که میزان یادگیری دانشجویان، تابع روش تدریس نیست و دلایل احتمالی را اینگونه بیان نموده‌اند که «دانشجویان یک معلم ضعیف برای گذراندن درس خود مجبور به انجام تحقیق و یادگیری بیشتر هستند و به همین دلیل موفق‌تر خواهند بود» (۱۱). در حالی که در تحقیق هزاوه‌ای (۱۲)، روش تدریس جزء عوامل مؤثر در عدم مشروطی و نتیجتاً یادگیری دانشجویان قرار گرفته است. همچنین در پژوهشی که نصر و همکارانش (۱۳) انجام داده‌اند استادان نمونه کشوری بر اهمیت نقش روابط انسانی در تدریس دانشگاهی تأکید نموده‌اند که مؤید نتایج تحقیق حاضر می‌باشد.

درس، استفاده بهینه از وقت کلاس و ترغیب دانشجویان، تفکر و استفاده مناسب از وسائل کمک آموزشی و فن‌آوری نوین در درجه دوم اهمیت بودند.

در بعد علمی - سواد، تسلط و آگاهی علمی استاد، هدایت آموزش به مفاهیم بهنگام و معرفی منابع و مراجع تخصصی به دانشجویان در درجه اول اهمیت و مقولاتی مانند بحث پیرامون روابط علمی مباحث مطرح شده، ترغیب دانشجو به پژوهش و هدایت آموزش به سوی مفاهیم کاربردی در درجه دوم اهمیت بودند.

در بعد شخصیتی - رفتاری، احترام به دانشجو، انتقادپذیری استاد و ارائه راهنمایی و مشاوره دارای بیشترین درجه اهمیت بودند.

مقایسه نظرات استان در خصوص ابعاد سه گانه نیز نشان می‌دهد که از نظر اساتید، روش تدریس در درجه اول اهمیت و ابعاد شخصیتی، رفتاری و علمی - سواد به ترتیب در درجه دوم و سوم اهمیت قرار دارند.

جدول شماره ۱، میانگین امتیازات مربوط به هر کدام از این ابعاد را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۱- نظرات استادان در مورد ابعاد سه گانه عوامل

مؤثر بر یادگیری		
عوامل مؤثر بر یادگیری	میانگین	انحراف معیار
روش تدریس	۳۰/۵۷	۷/۳۲
شخصیتی - رفتاری	۱۴/۰۰	۴/۴۳
علمی - سواد	۱۳/۲۸	۳/۴۷

در ادامه تجزیه و تحلیل داده‌ها در مورد عوامل مؤثر بر یادگیری دانشجویان با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، میزان همبستگی بین روش تدریس و بعد علمی - سواد، روش تدریس و بعد شخصیتی - رفتاری محاسبه شده است. همبستگی نظرات اساتید پیرامون مؤلفه‌های علمی - سواد و روش تدریس برابر ۰/۵۸۴ و همبستگی بین ابعاد شخصیتی - رفتاری و روش تدریس برابر با ۰/۴۱۵ بدست آمده و از نظر آماری معنی‌دار است ($P < ۰/۰۵$). به عبارتی، از نظر اساتید با افزایش هر کدام از ابعاد علمی - سواد و شخصیتی - رفتاری، بعد روش تدریس افزایش می‌یابد.

اساتید به ارائه مطلب به روز تأکید داشته‌اند. در تحقیق حاضر، متغیر هدایت آموزش بر اساس تسلط مفاهیم روز در بعد علمی - سواد قرار داده شد که اساتید، این متغیر را یکی از عوامل مهم در یادگیری دانشجویان بر شمرده‌اند که می‌تواند بیان‌کننده درک نیاز دانشجو توسط استاد باشد.

بیشرفت یادگیری از مهمترین نتایج آموزشی هم برای فرد و هم برای جامعه به شمار می‌آید و با توجه به اینکه شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر یادگیری، شرایط مناسب را برای تربیت افرادی با سواد و خلاق فراهم می‌کند، گردآوری این مؤلفه‌ها از افراد درگیر در فرآیند یاددهی - یادگیری، مناسب به نظر می‌رسد.

در مطالعه برازیر (۱۴)، نقش امکانات کتابخانه‌ای در پیشرفت تحصیلی، مثبت گزارش شده است که با دیدگاه استادان شرکت‌کننده در پژوهش حاضر مبنی بر اهمیت معرفی مراجع و منابع تخصصی به دانشجویان، همسو می‌باشد. در برخی مقالات آمده است که کارشناسان آموزش معتقدند مشخص بودن اهداف و طرح درس، باعث ایجاد انگیزه فراگیران برای حضور مرتب در کلاس، تعقیب مطالب، شرکت فعال در بحثها و بطور کلی یادگیری بیشتر می‌شود که این نظر با آنچه اساتید در این مطالعه عنوان نموده و مشخص بودن ساختار، اهداف و ریزمواد درسی را از عوامل مؤثر در بهبود یادگیری بیان کرده‌اند، مشابهت دارد. تشابه نظرات دو گروه کارشناسان آموزشی و اساتید می‌تواند نشانگر همسویی دیدگاههای افراد دخیل در امر آموزش دانشجویان باشد.

پژوهشی که شایسته فرد و همکاران به روش توصیفی - مقایسه‌ای انجام دادند، نشان داد که در حیطه دانش‌پژوهی،

References

منابع

1. Zohoor A. Perspectives of medical students regarding criteria for effectiveness teaching in Kerman university of medical sciences. *Payesh Quaterly*. 2003;4:5-13. [Persian]
2. Saif A. Educational measurement assessment and evaluation. Tehran: Nashr Doran Press; 2008: 36. [Persian]
3. Behrangi MR. Models of teaching. Bruce J, Wei M, Calhoun E. 7th ed. Tehran: Kamale Tarbiat Press; 2004: 15. [Persian]
4. Kadivar P. Psychology of learning. Tehran: Samt Press; 2010: 284. [Persian]
5. Saif A. Psychology of education. Tehran: Agah Press; 1998: 18.
6. Parsa M. Use psychology in teaching: educational and learning psychology. Drvil L. Tehran: Besat Press; 1998: 11. [Persian]
7. Saif A. Human criteria and school learning. Bloom B. Tehran: Daneshgahi Press; 1995: 7-33. [Persian]
8. Whittenhead D. The academic writing experiences of a group of student nurses: a phenomenological study. *J Adv Nurs*. 2002;38:498-506.
9. Safdar Dehcheshmeh F, Delaram M, Parvin N, Kheiri S, Froozande N, Kazemian A. The viewpoints of student's and educators, in faculty of nursing and midwifery of Shahre Kord university of medical sciences, about the effective factors in academic improvement of students, 2004. *Shahrekord University of Medical Sciences Journal*. 2007;9:71-77. [Persian]
10. Sharifian F, Nasr AR, Abedi L. Specify effective teaching factors at university. *Quarterly Journal of Research and Planning at Higher Education*. 2005;38:25-58. [Persian]

11. Sadeghi A, Hoseini F. Favorable views of students about teaching at the university of Guilan. *Iranian Higher Education*. 2009;1:123-148. [Persian]
12. Hazavehei SMM, Fathei Y, Shamshirei M. Study on the causes of student's academic probation in Hamadan University of Medical Sciences, 2001-2002. *Strides in Development of Medical Education, Journal of Medical Education Development Center of Kerman University of Medical Sciences*. 2006;3:33-42. [Persian]
13. Nasr AR, Abedi L, Sharifian F. Effect of human communication in effectiveness teaching with emphasis on Islamic education. *Social and Human Sciences Journal of Shiraz University*. 2007;52:166-190. [Persian]
14. Brazier H, Conroy RM. Library use and academic achievement among medical students. *Med Educ*. 1996;30(2):142-147.
15. Bastable SB. *Nurse as educator: Principles of teaching and learning*. 2nd ed. Boston: Jones and Bartlett Press; 2003.
16. Markert RJ. What makes a good teacher? Lesson from teaching medical students. *Acad Med*. 2001;76:809-810.
17. Shayestefard S, Hoshyari M, Khazani H. Comparison indices from the view point of effective teaching teacher and students of Ahvaz University of Medical Science. *International Journal of Modern Engineering*. 2003;10:42.

Effective factors in optimizing learning from the viewpoints of the non-clinical medical academics of Bandar Abbas medical faculty

S.H. Mousavi, MD¹ R. Javadi, MSc²

Assistant Professor Department of Internal Medicine¹, Master of Education Management², Hormozgan University of Medical Sciences, Bandar Abbas, Iran.

(Received 30 Mar, 2011 Accepted 28 May, 2011)

ABSTRACT

Introduction: The academics who do educational plan have a crucial role in learning behavior and, personality modeling of students. This research aims to determine the main factors that based on academics view points, effect on students' learning.

Methods: In this study, the research individuals include 23 non-clinical academics. Data were collected by using a researcher-made questionnaire whose content validity and its reliability was approved. The data were analyzed using descriptive methods and Pearson correlation coefficient.

Results: The results show that based on the viewpoints of the academics teaching skill with mean 30.57, behavior aspects with mean 14 and scientific aspects with mean 13.28 are the first properties of the academics for the students learning. In teaching skill aspect, attention to innovation at teaching, lesson plan for every section, a reasonable proportion between content of materials, effective use of time, continuity and consistency of materials, in scientific aspects, directing learning based on new science, good scientific background of the lecture, using the main references, and in behavioral aspect, respect for students were the main factors which affect the students learning.

Conclusion: As academics' viewpoint is important and affect on students learning process, recognizing and using their ideas is effectual.

Key words: Learning – Student's – Medical Faculty

Correspondence:
R. Javadi, MSc.
Education Management.
Hormozgan University of
Medical Sciences.
Bandar Abbas, Iran
Tel: +98 761 3346993
Email:
Rafa_1317@yahoo.com